

עימד וסידר : חגי לב- מעלות

שנצטוינו לקרות בכל יום ערבית ושחרית פסוק אחד מן התורה שבסדר זה,

וזהו "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" [דברים ו'].

ועל הפסוק הזה נאמר : "ודברת בס בשבתך וגו' ובשכבך ובקומך"

ובא הפירוש על זה : "בשעה שבני אדם שוכבין ובשעה שבני אדם קמין".

וקא משמע להו לרבנן ש'בשעה שבני אדם שוכבין'- תקרא כל הלילה עד שיעלה עמוד השחר . [ברכות י' ע"ב]

וכענין שכתוב : "ושכבתם ואין מחריד" [ויקרא כ"ו, ו'] וכן "לא ישכב עד יאכל טרף" [במדבר כ"ג, כ"ד], דמשמע : 'כל שעת שכיבה'.

ועוד, שבני אדם חלוקים הם במדותם בענין השכיבה :

יש מהם שאינם שוכבין עד חצי הלילה,

ויש עד סופה,

ויש ששוכבין מיד בתחילת הלילה,

ומפני כן אמרו : "שזמן קריאת שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן"-

דהיינו : 'צאת הכוכבים'

עד שיעלה 'עמוד השחר'.

ושעה שבני אדם קמין משמע להו [=לרבנן] מתחילת היום,

כלומר : כשהבקר אור כשאדם מכיר את חברו בריחוק ארבע אמות,

עד שלש שעות שלמות.

ולא משמע להו [=להם, לחכמים] הקימה כל היום כמו השכיבה,

שאין דרך אחד מבני אדם שהוא בריא שיקום ממיטתו בסוף היום או אפילו באמצעו. [ריש ברכות]

ואמרו ז"ל בקריאת שמע דשחרית : "דמכל מקום מכאן ואילך,

כלומר : מסוף שלש שעות עד סוף היום, מי שלא קרא לא הפסיד שלא יוכל לקרותה עם ברכותיה". [שם ט' ע"ב]

שרצה השם לזכות עמו שיקבלו עליהם מלכותו ויחודו בכל יום ולילה כל הימים שהם חיים.
כי בהיות האדם בעל חומר נפתה אחר הבלי העולם ונמשך לתאוותיו,
צריך על כל פנים זכרון תמידי במלכות שמים לשמרו מן החטא.

על כן היה מחסדו לזכותנו, וצונו לזכרו שני העתים האלה בקבע ובכוונה גמורה :
אחת ביום להועיל לכל מעשינו שביום, כי בהיות האדם זוכר בבקר אחדות השם ומלכותו וכי השגחתו ויכלתו על הכל,
ויתן אל לבו כי עיניו פקוחות על כל דרכיו וכל צעדיו יספור לא יתעלם ממנו דבר מכל דבריו,
ולא יוכל ממנו להחביא אחת מכל מחשבותיו, הלא יהיה לו למשמר מחשבתו זאת והודאת פיו בדבר הזה כל היום ההוא,
ויהיה לו הודאת הלילה בזה גם כן למשמר כל הלילה.

ומפני שיסוד המצוה מה שזכרנו, **חייבנו ז"ל בה בכוונת הלב**,
ואמרו: ש"אם לא כיוון לבו בה לא יצא ידי חובתו", **שאין אדם נזכר בשום דבר אלא אם כן ישים כוונתו בו.**

וזהו שאמרו ז"ל [ברכות י"ג ע"ב] :

"תנו רבנן, 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', **עד כאן צריכה כוונת הלב.**"

והצריכונו להאריך באחד,

וכדתניא התם: "סומכוס בן יוסף אומר כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו,

ואמר רב אחא בר יעקב ובדל"ת,

אמר רב אשי ובלבד שלא יחטוף בחי"ת. "

ואמרו שם: עד כמה יהיה אריכות זה? והייתה התשובה **עד כדי שתמליכהו בשמים ובארץ ובארבע רוחות העולם**,
כלומר : שתכוין שממשלתו בכל היא ואין כל דבר נעלם ממנו, ובחפצו קיום כל הדברים.

מה שאמרו ז"ל : שחיוב פסוק ראשון מן הפרשה הוא מן התורה כמו שאמרנו,

אבל חכמים חייבנו לקרות שלש פרשיות שהן : 'שמע', 'והיה אם שמוע', 'ויאמר'. [שם]

ומקדימין לקרות פרשת 'שמע' שיש בה ציווי על יחוד השם יתברך ואהבתו ותלמוד תורתו שהוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו, ואחריה 'והיה אם שמוע' שיש בה ציווי על שאר המצוות כולן, ואחריה פרשת ציצית שגם היא יש בה ציווי על זכירת כל המצוות. ואם כן באמת בהיות האדם זוכר אלה בכל יום פעם אחת ובכל לילה פעם אחרת בכוונה, ינצל מן העבירה, על כל פנים אם יש דעת בו.

וכן מענין המצוה מה שחייבנו ז"ל לברך קודם הקריאה ואחריה, בשחר מברך שתיים לפניה יוצר אור ואהבת עולם, ואחת לאחריה אמת ויציב, ובערב שתיים לפניה מעריב ערבים ואהבת עולם, ושתיים לאחריה אמת ואמונה והשכיבנו. [שם י"א ע"א] ואין צורך להאריך בהן, שידועות הן בכל ישראל בפתחתן ובחתימתן ובנוסח שלהן, ועזרא ובית דינו תקנום עם שאר כל הברכות הערוכות בפי כל ישראל.

וכן מענין המצוה מה שאמרו :

"שהקורא את שמע צריך להשמיע לאזנו, ואם לא השמיע לאזנו אבל מכל מקום קרא הדברים בשפתיו יצא דיעבד". [שם ט"ו ע"א] וכן מה שאמרו: שצריך לדקדק באותיותיה, ואם לא דקדק בהן יצא. [שם]

ואמרו מן המפרשים שאין הענין שלא יזכיר התיבות והאותיות,

שבזה ודאי לא נאמר שאם לא דקדק יצא, שכל שלא קרא קריאת שמע כולו לא יצא ידי חובתו.

אבל ענין 'לא דקדק' הוא שלא נתן ריוח בין הדבקים,

כגון : 'בכל לבבך', 'עשב בשדך', 'ואבדתם מהרה', 'בכל לבבכם', 'הכנף פתיל',

וכן שלא התנו ז' דתזכרו שצריך להתיזה, או שלא האריך בדל"ת כפי הראוי לכתחילה לעשות הכל.

וכן מענין המצוה מה שאמרו : "שאדם שואל בשלום מי שהוא חייב לכבדו ומשיב שלום לכל אדם בין הפרקים, ובאמצען שואל

מפני היראה", כלומר למלכי האומות או לשרים הגדולים, ומשיב מפני הכבוד. [שם י"ג ע"א]

וזה כמה שלא ראינו מי שיקפיד על חבירו כלל אם לא יפסיק לו ואפילו בין הפרקים.

ויותר רובי דיני המצוה,

וכל הענינים שמבטלין בשבילן קריאת שמע, יתבארו בברכות בפרקים ראשונים.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים אבל לא בנקבות לפי שהיא מכלל מצות עשה שהזמן גרמא שהנשים פטורות.

ועובר על זה ולא קרא קרית שמע בכל יום ובכל לילה בזמנה שקבעו לה חכמים, ביטל עשה זה.

והרמב"ן ז"ל מנה בחשבון המצוות קרית שמע ביום מצוה אחת ובלילה מצוה אחרת,

לפי שזמנה של זו לא זמנה של זו,

וזו אינה מעכבת זו.